

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ТВОРІВ АРХІТЕКТУРИ, СТВОРЕНИХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Ніколаєва О. В.,

аспірант кафедри цивільного права № 2

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ORCID ID: 0009-0004-3141-1029

o.nikolaieva1985@gmail.com

У статті досліджено питання визначення правового режиму творів архітектури, створених із застосуванням технологій штучного інтелекту. Визначено, що архітектурна діяльність є однією з найбільш суспільно важливих, а отже й на архітектора покладено підвищену відповідальність за створення творів архітектури та об'єктів архітектури. Констатовано, що твори архітектури як об'єкти авторського права характеризуються складним багатоетапним процесом їх створення. Мова йде як про креслення та ескізи, так і про зведені будівлі.

Наголошено, що з погляду авторського права архітектурна діяльність є поняттям ширшим, ніж створення твору архітектури, оскільки містить і власне творчий процес пошуку архітектурного рішення, і технологічний процес зведення будівлі, у якому беруть участь виконавці, діяльність яких не є творчою. Причому архітектор як суб'єкт авторського права має і право, і обов'язок здійснювати архітектурний нагляд, що обумовлюється його підвищеною відповідальністю за результат архітектурної діяльності.

Підкреслено, що наразі архітектурна діяльність здійснюється за допомогою сучасних ІТ технологій, зокрема технологій штучного інтелекту, який може істотно замінити діяльність людини та створювати нові оригінальні об'єкти. Однак зроблено висновок, що штучний інтелект не може бути визнаний об'єктом авторського права, тим більше якщо йдеться про твір архітектури. По-перше, згідно з чинним законодавством України та інших країн, а також науковою доктриною тільки людина є суб'єктом, який може здійснювати інтелектуальну, творчу діяльність. По-друге, будь-яка діяльність, у якій використовується штучний інтелект, має контролюватися відповідальною людиною, тим більше в настільки суспільно важливій сфері, як архітектура. Авторські права на об'єкт архітектури мають бути розподілені між розробником штучного інтелекту та архітектором залежно від ступеня використання відповідного програмного продукту у створенні твору архітектури та внеску власне архітектора як користувача штучного інтелекту.

Ключові слова: твори архітектури, архітектурна діяльність, штучний інтелект, твори архітектури, створені штучним інтелектом, архітектор, авторське право.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Обираючи предметом дослідження твори архітектури, створені за допомогою штучного інтелекту, як об'єкти авторського права, ми не уявляли, наскільки актуальною вона стане внаслідок повномасштабного російського вторгнення в Україну. У зв'язку з тим, що велику кількість будівель і споруд знищено, питання їх відбудови стає одним із провідних питань повоєнного відновлення України. Іншими словами – архітектурна діяльність стане однією з ключових сфер відродження українських міст, містечок та сіл. Так, Президент України вже наголосив на тому, що одними із затребуваних фахівців стануть архітектори (Павлюк О., 2022). Однак обсяг роботи, який слід буде виконати, може значно скоротитися за допомогою технологій штучного інтелекту, використання яких, з одного боку, пришвидшує архітектурну діяльність, з другого боку – ставить низку питань стосовно правового регулювання відносин у цій сфері. Насамперед такими питаннями є правова природа творів архітектури як об'єктів авторського права, правова природа штучного інтелекту як інструменту створення твору архітектури, і – як наслідок поєднання цих сфер – правова природа творів архітектури, створених за допомогою штучного інтелекту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Питанням авторських прав

на об'єкти архітектури присвячено праці А. Вербицької (2018), Є. Грекова (2006), Х. Кметик-Подубінської (2022), О. Чабан (2020) тощо, у яких зокрема розглядалося поняття твору архітектури та здійснювалося його відмежування від поняття об'єкта архітектури. Погляди на правовий режим (або статус) штучного інтелекту як об'єкта правового регулювання висловлювали Г. Андросук (2019), Т. Воліна (2018), Є. Мічурін (2020) та ін. Проте невирішеним наразі є питання стосовно правового регулювання відносин по створенню та використанню творів архітектури, створених за допомогою штучного інтелекту, з огляду на права та обов'язки авторів таких творів та розробників відповідного штучного інтелекту.

Метою статті є визначення особливостей правового режиму таких об'єктів авторського права, як твори архітектури, створені за допомогою штучного інтелекту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з чинним цивільним законодавством України, зокрема у Бернській конвенції про охорону літературних та художніх творів, яка є ключовим міжнародним актом у сфері авторського права (у статтях 2, 3, 4, 5), за ст. 433 Цивільного кодексу України та статтями 1 і 6 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 (далі – Закон) твори архітектури є об'єктами авторського права. У п. 57 ст. 1 Закону міститься легальна дефініція терміна «вір архітектури», якою позначеновір у галузі спорудження будівель, містобудування, садово-паркового мистецтва, ландшафтних утворень у формі креслення, ескізів, моделей, збудованих будівель чи споруд, планів населених пунктів тощо. Однак у зв'язку зі специфікою такого об'єкта права інтелектуальної власності виникає низка питань, пов'язаних із визначенням його правового режиму.

Насамперед слід звернути увагу, що в переліку об'єктів авторських прав твори архітектури згруповано з творами містобудування й садово-паркового мистецтва, а також ландшафтних утворень (пункт 11 ч. 1 ст. 6 Закону). Кожна з названих сфер діяльності має свої особливості, має спеціальні закони, якими врегульовано зокрема містобудування й благоустрій, проте вони мають і спільні риси саме як об'єкти авторського права, зокрема багатоступеневість творчого процесу, пов'язаність із численними факторами, які необхідно враховувати: як суто технічними (наприклад, природні особливості місцевості або розташування об'єктів інфраструктури, які забезпечуватимуть створення та експлуатацію відповідного об'єкта, державні будівельні норми тощо), так і пов'язаними із їх зовнішнім виглядом відповідно до Генерального плану населеного пункту і т. д. Тому, зважаючи на мету нашого дослідження, а саме – визначити правовий режим творів архітектури, створених за допомогою штучного інтелекту, сконцентруємося на змісті поняття твору архітектури з погляду динаміки його створення, а не на статистиці порядку його закріплення в нормі Закону, оскільки найбільше істотних практичних питань у сенсі виникнення, набуття, припинення та захисту прав на твори архітектури з'являється саме у зв'язку зі складністю процесу створення такого твору.

Так, навіть з аналізу норм Закону випливає, що внаслідок перебігу такого процесу створюються спочатку креслення та ескізи, потім моделі, і далі – вже збудовані будівлі та споруди, парки. До поняття твору архітектури закон зараховує й плани населених пунктів, які можуть не набувати безпосереднього втілення, але при цьому зазнавати численних змін, затверджень і Perezatverdzhenn'.

При цьому не можна заперечити того, що «вір архітектури, втілений у формі проекту, залишиться твором, навіть якщо він не буде в подальшому втілюватися в інші його форми» (Греков, 2006, с. 262). Це може відбутися внаслідок різних обставин, зокрема через недостатність фінансових ресурсів, проте постає питання про те, чи виникають і кому належать майнові права інтелектуальної власності на різних етапах архітектурної діяльності: створення ескізу або проекту, будівництва, завершення чи незавершення, введення в експлуатацію, експлуатації, цивільного обороту та знищення відповідного об'єкта. Водночас Х. Кметик-Подубінська слушно звертає увагу на те, що по суті одну групу утворюють твори архітектури, твори містобудування, твори садово-паркового мистецтва, які об'єднують в одну групу, а другу – твори, які стосуються архітектури (ілюстрації, карти, плани, креслення тощо), але може бути «складно чітко розрізнити певні плани і креслення, які стосуються архітектури, від планів і креслень, які самі по собі є твором архітектури» Кметик-Подубінська, 2022: 102).

Деяку невизначеність у це питання вносить, зокрема, і наявність у чинному законодавстві України понять твору архітектури, об'єкта архітектури та архітектурної діяльності, ступінь творчості в яких буде відрізнятися. А отже – виникатиме питання про те, який з результатів інтелектуальної діяльності буде об'єктом охорони авторського права – твором архітектури, а який ні.

Так, головними загальними ознаками об'єктів авторського права – творів – є творчий характер діяльності, унаслідок якого їх створено, та втілення їх в об'єктивній формі. Але й легальне поняття архітектурної діяльності містить вказівку на творчість як її складник: це «діяльність по створенню об'єктів архітектури, яка включає творчий процес пошуку архітектурного рішення та його втілення, координацію дій учасників розроблення всіх складових частин проектів з планування, забудови і благоустрою територій, будівництва (нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального

ремонт) будівель і споруд, здійснення архітектурно-будівельного контролю і авторського нагляду за їх будівництвом, а також здійснення науково-дослідної та викладацької роботи у цій сфері» (ст. 1 Закону України «Про архітектурну діяльність»). Причому таке формулювання не дає однозначної відповіді на питання, які саме етапи архітектурної діяльності характеризуються творчістю, хоча з суто граматичного тлумачення випливає, що означення «творчий» стосується процесу «пошуку архітектурного рішення та його втілення», і, власне, «дії учасників розроблення всіх складових частин проєктів» спрямовані на втілення архітектурного рішення, а науково-дослідна й викладацька робота має, безумовно, творчий характер.

Але бачимо, що архітектурна діяльність з погляду саме авторського права є поняттям ширшим, ніж створення твору архітектури, принаймні з тих міркувань, що до неї законом віднесено й науку та викладання. Проте власне створення твору архітектури – це і пошук архітектурного рішення, і його втілення. При цьому слід відрізнити творчу діяльність архітектора та дії виконавців – підрядників, які безпосередньо зводять будівлю, споруду тощо.

Інший аспект, на якому слід наголосити – це те, що традиційно поняття творчості тлумачать як сферу духовного виробництва та інтелектуальну діяльність людини, а продукт творчості – як результат відображення у свідомості людини навколишньої об'єктивної дійсності. Творчість «зумовлюється індивідуальними здібностями творця, умовами, за яких він творить, метою, яку він перед собою поставив, та іншими факторами... Породжує щось якісно нове і таке, що відрізняється неповторністю, оригінальністю та унікальністю» (Цивільне право, 2011: 548). Водночас виникає питання про те, як саме визначати той ступінь творчості, який свідчить про оригінальність твору, і чи завжди це потрібно. Так, у цивілістиці говорять про презумпцію творчого характеру праці (Кмітик-Подубинська, 2022; Яворська, 2017), що було підтверджено ще в 2010 році Верховним Судом України: «якщо не доведено інше, результат інтелектуальної діяльності вважається створеним творчою працею». Це насамперед дає змогу авторові уникнути складних процедур задля правової охорони своїх прав.

Однак слід зважати й на другий елемент традиційного визначення творчого характеру як ознаки об'єкта авторського права, а саме на те, що його пов'язують із діяльністю саме людини. Натомість натеper об'єкти авторського права, і твори архітектури також, можуть створюватися й за допомогою технологій штучного інтелекту, при цьому бути оригінальними, якісно новими й неповторними. І саме у зв'язку із цим слід звернути увагу на новелу чинного Закону, викладену в ст. 33, де мова йде про визначення прав особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Водночас у нормах цієї статті міститься чітке застереження, що «твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій, не вважаються неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою» (абз. 2 ч. 1 ст. 33 Закону).

Виникає питання, як це стосується саме твору архітектури, ураховуючи специфіку його створення, зважаючи на, по-перше, правовий статус особи, твори якої можуть визнаватися творами архітектури, по-друге, правовий режим (чи статус?) штучного інтелекту.

З правового аналізу норм Закону України «Про архітектурну діяльність» випливає висновок про визнання важливості такої діяльності, оскільки мова йде, наприклад, про надійність будинків, споруд та їх комплексів. Жахлива ситуація з тисячами загиблих та поранених після землетрусу, що стався 25 лютого 2023 року у Республіці Туреччині та у Сирійській Арабській Республіці болюче показала крайню необхідність надійності будь-якого будівництва. До того ж мова йде не тільки про власне творчу діяльність архітектора по створенню відповідного твору, а й про подальшу роботу по втіленню цього твору будівельно-технічними та іншими спеціалістами. Тут виявляються й права (які, по суті, є й обов'язками) автора твору архітектури на всіх етапах створення. Мова йде про авторський нагляд, який здійснюється архітектором згідно зі ст. 11 названого закону і який установлено як невід'ємну частину будівництва. З одного боку це сприяє дотриманню авторських прав архітектора на твір архітектури, а з другого – покладає на архітектора обов'язок контролювати дотримання проєкту, бо, вочевидь, у нормі закону міститься припис, згідно з яким архітектор не має змоги обирати – повідомляти чи не повідомляти про відхилення від нього.

Крім того, у Законі України «Про архітектурну діяльність», де визначається правовий статус архітектора (інженера), акцентовано на його відповідальності за результати своєї роботи (абз. 13 ч. 1 ст. 1). І власне у зв'язку з цим виникає ще одне питання про правове регулювання застосування штучного інтелекту для створення твору архітектури.

У літературі також неодноразово наголошено на особливостях суб'єктного складу відносин зі створення такого об'єкта авторського права, як твір архітектури: «архітектори, або інженери, які мають кваліфікаційні сертифікати» (Кметик-Подубинська, с. 103). Можна твердити, що тут наявність підтвердженої кваліфікації архітектора є умовою визнання відповідного результату інтелектуальної творчої діяльності твором архітектури. Власне, у цьому полягає одна з істотних рис, яка утворює відмінність творів архітектури від інших об'єктів авторського права. Тому, говорячи про використання

штучного інтелекту для створення твору архітектури, слід констатувати, що в цьому процесі обов'язково має бути задіяна людина – архітектор відповідної кваліфікації.

Власне, усталеним є розуміння того, що діяльність з використанням штучного інтелекту завжди провадиться за участі людини (як окремого суб'єкта правовідношення або як представника юридичної особи). Це можна побачити й на прикладі європейського досвіду. Так, у 2019 році Комісар з прав людини Ради Європи видав рекомендації стосовно захисту прав людини, де зазначено, що системи штучного інтелекту повинні завжди залишатися під контролем людини. Відповідальність за порушення прав людини, що відбуваються внаслідок будь-якого використання систем штучного інтелекту завжди має покладатися на фізичну чи юридичну особу навіть тоді, коли захід, що порушує права людини, не відбувся за прямим наказом відповідального командира або оператора (Commissioner for Human Rights, 2019: 13). З погляду цивільного права такі положення є цілком зрозумілими з огляду на основну його функцію – компенсаційну.

Однак тут питання не закінчуються, оскільки власне використання штучного інтелекту ставить низку запитань стосовно його місця в правовідносинах стосовно інтелектуальної власності. Наприклад, про те, чи можна вважати творчою діяльністю алгоритмів, чи вони тільки імітують творчу діяльність людини, а отже – чи може умовний робот вважатися автором твору не тільки як особа, відповідальна за шкоду, спричинену внаслідок використання цього твору, а й як носій відповідних прав. Тут слід зауважити про беззаперечну перевагу чинного Закону, у статті 33 якого сформульовано, що згенерований комп'ютерною програмою без безпосередньої участі фізичної особи об'єкт є неоригінальним об'єктом. І на такий неоригінальний об'єкт виникає не авторське право, а право особливого роду (*suī generis*), яке містить майнові права, визначені в ст. 12 Закону, а от особисті немайнові права на цей об'єкт не виникають. Іншими словами, творчість алгоритмів без участі людини як підстава виникнення авторського права – неможлива.

Водночас слід констатувати, що чинне законодавство України й досі містить зародкові положення у сфері використання штучного інтелекту. Так, у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (2020) штучний інтелект визначено як організовану сукупність інформаційних технологій, «із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань». Тобто мова про суб'єктність штучного інтелекту не йде, але й досі чітко не визначено його правового режиму.

Панівним – і найдоцільнішим – натеper є погляд, що штучний інтелект є об'єктом авторського права і, відповідно, має свого творця. Звісно, у літературі висловлюються думки про те, що, можливо, у майбутньому штучний інтелект зможе стати повноправним учасником суспільних відносин, матиме свою волю і самостійність. Проте констатуємо, що слушним та конструктивно спрямованим висновком стосовно правового режиму штучного інтелекту є висновок щодо нього винятково як щодо об'єкта правовідносин, який не має власної волі, незалежної від волі її розробника чи користувача.

Крім того, зважаючи на те, що архітектурна діяльність, яка містить і власне створення твору архітектури з погляду авторського права, неможлива без участі людини, тобто авторські права виникатимуть, вважаємо, що основне питання полягає в тому, як розподілити авторські права на твір, створений за допомогою штучного інтелекту, між розробником програми та її користувачем.

Зауважимо, що в зарубіжних країнах погляди стосовно об'єктів авторського права, створених з використанням штучного інтелекту, відрізняються. Так, наприклад, позиція деяких організацій США з авторського права свідчить про визнання співавторами твору, створеного з використанням штучного інтелекту, і людини, що використовує штучний інтелект для створення твору, і розробника/власника штучного інтелекту (Стрельник, Демченко, Мироненко, 2020, с. 51). Натомість у розділі 9 (3) закону про авторське право, дизайн та патенти (CDPA) Великої Британії від 1988 р. міститься правило про те, що в разі літературної, драматичної, музичної чи художньої роботи, згенерованої комп'ютером, автором є розробник програми (Воліна, 2018). Авторське право програмісту передається також за правом Гонконгу, Індії, Ірландії, Нової Зеландії (Guadamuz, 2017).

Стосовно застосування ІТ-технологій саме в будівництві погодимося з висловлюванням Х. Тарасенко (2017), яка зазначає: «...Від самого початку проектних робіт до втілення в життя конкретних розробок широко використовуються системи автоматизованого проектування, які забезпечують багатоваріантність проектів та можливу перевірку їх стану в подальшому, будівельна та комп'ютерна техніка вимагає відповідного інформаційно-технічного забезпечення, зведення будівель у концепції «смарт-хауз» також потребують програмного керування» («ІТ-право», 2017, с. 458). Однак не можна заперечити, що мова йде не тільки про розробку суто технічних моментів проектування умовного будинку, а й про його зовнішній вигляд, кольори, візерунки тощо, тобто про художній бік архітектурного процесу. Іншими словами – архітектор зважає не тільки на об'єктивні закони

фізики, математичні розрахунки, а й виявляє власні творчі суб'єктивні рішення щодо оформлення відповідного твору архітектури. Крім того, саме архітектурна сфера стосується зведення будівель і споруд, надійність та безпека яких має істотне значення, тому, не зважаючи на широкі можливості автоматизації багатьох процесів, яке надає використання штучного інтелекту, із цих процесів не можна виключати архітектора як суб'єкта архітектурної діяльності, що має відповідні підтверджені знання, уміння й навички та несе відповідальність за реалізацію своїх творів у зведених об'єктах архітектури.

Тому, говорячи про розподіл прав між розробником штучного інтелекту як допоміжного інструменту створення твору архітектури та архітектором, виключати авторські права саме архітектора – неможливо з огляду на його відповідальність за свій твір. Однак і розробник відповідного штучного інтелекту по суті робить значний внесок у створення твору архітектури, оскільки така програма діє на основі великої кількості попередньо створених творів, є складним проектом, над яким працює ціла команда, до якої запрошується й відповідний спеціаліст – інженер, архітектор, тобто експерт в цій галузі, який перевіряє дотримання необхідних умов. Власне, тому й вбачається істотна участь умовного програміста у створенні твору за допомогою штучного інтелекту, навіть якщо врешті сам твір створює користувач відповідної програми.

Висновки. Твір архітектури, створений за допомогою технологій штучного інтелекту, безперечно, є об'єктом авторського права. І хоча багато процесів і розрахунків під час створення такого твору можуть здійснюватися за допомогою автоматизованих систем, проте участь і контроль архітектора у створенні твору архітектури, як на етапі креслень та проектів, так і для втілення його в конкретній будівлі та споруді (авторський нагляд) – є обов'язковою необхідною його ознакою. Архітектор як суб'єкт авторського права є професіоналом з відповідним рівнем освіти та додаткової сертифікації з одного боку – і з певним творчим, оригінальним мисленням з другого. Тому творчий характер твору архітектури як об'єкта авторського права буде наявним завжди, навіть у разі його створення за допомогою штучного інтелекту.

Так, штучний інтелект певного рівня здатен вилучити людину з деяких здійснюваних ним процесів, проте архітектурна діяльність як така, що є особливо суспільно важливою та передбачає підвищену відповідальність, вимагає участі людини. Це цілком відповідає забезпеченню прав людини під час використання технологій штучного інтелекту в європейському розумінні, відповідно до якого відповідальною завжди є людина.

Водночас слід зауважити, що суб'єктом авторського права, творцем згідно з чинним законодавством України завжди є фізична особа, тобто людина. Про те, що штучний інтелект має якісь ознаки суб'єктності в правовідносинах, наразі не йдеться. Тож штучний інтелект як система алгоритмів сьогодні є тільки об'єктом правовідношення, інструментом створення творів, хоч і значно автоматизує певні процеси. І основним питанням про визначення авторства твору, створеного з використанням штучного інтелекту, є розподіл авторських прав між розробником штучного інтелекту та його користувачем, що у світовій практиці здійснюється або на користь розробника, або спільно між розробником та користувачем. І власне це питання має вирішуватися з огляду на ступінь автоматизації процесів створення твору архітектури та участі архітектора, який використовує штучний інтелект, у його створенні та втіленні.

Визначивши, що твори архітектури, створені за допомогою штучного інтелекту, такі є об'єктами авторського права, вважаємо, що **перспективи подальших пошуків** полягають у дослідженні таких творів у динаміці цивільних правовідносин, зокрема з погляду особливостей виникнення, переходу та припинення та захисту суб'єктивних цивільних прав на такі об'єкти.

Nikolaieva O. Legal regime of works of architecture created with the application of artificial intelligence

In the article the question of determination of legal regime of the works of architecture created with application of artificial intelligence technologies are researched. It is defined that architectural activity is one of the most important activities, so an architect has increased responsibility for the creation of works of architecture and architectural objects. It is established that works of architecture as objects of copyright are characterized by a complex multi-stage process of their creation. It is said about both drawings and sketches, and about constructed buildings as well.

It is emphasized that from the point of view of copyright, architectural activity is a broader concept than the creation of a work of architecture, because it includes both the actual creative process of finding an architectural solution and the technological process of building edification, including work of performers, whose activities are not creative. Moreover, the architect as a subject of copyright has both the right and

the obligation to carry out architectural supervision, which is conditioned by his increased responsibility for the result of architectural activity.

It is underlined that currently architectural activity is carried out with the help of modern IT technologies, in particular including artificial intelligence technologies, which can significantly replace human activity and create new original objects. However, it was concluded that artificial intelligence cannot be recognized as an object of copyright, especially if it is a work of architecture.

Firstly, according to the current legislation of Ukraine and other countries, as well as scientific doctrine, only a human is a subject who can carry out intellectual, creative activity. Secondly, any activity in which artificial intelligence is used must be controlled by a responsible person, especially in such a socially important field as architecture. Copyright for an architectural object should be divided between the developer of artificial intelligence and the architect depending on the degree of use of the corresponding software product in the creation of the work of architecture and the contribution of the architect himself as a user of artificial intelligence.

Key words: works of architecture, architectural activity, artificial intelligence, works of architecture created with an artificial intelligence, architect, copyright.

Література:

1. Андрощук Г. Тенденції розвитку технологій штучного інтелекту: економіко-правовий аспект. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. № 3. С. 84–101.
2. Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів від 09.09.1886 року, ратифікована Верховною Радою України 25 жовтня 1995 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 17.02.2023).
3. Вербицька А. О. Твір архітектури як об'єкт авторського права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 (081 – Право) / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2018. 237 с.
4. Воліна Т. Навіть якщо твір породить штучний інтелект, автором може бути лише людина. *Закон і бізнес*. 1378. 14.07–20.07.2018. URL: <https://zib.com.ua/ua/133716.html> (дата звернення: 17.02.2023).
5. Греков Є. А. Проблеми застосування в законодавстві України поняття твору архітектури як об'єкта авторського права. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2006. № 34. С. 258–265. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2006_34_42 (дата звернення: 17.02.2023).
6. IT право / за заг. ред. проф. О. С. Яворської. Львів: Видавництво «Левада», 2017. 470 с.
7. Кметик-Подубінська Х.І. Твір архітектури як об'єкт авторського права. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6/2022. С. 101–105. URL: http://lsej.org.ua/6_2022/24.pdf (дата звернення: 17.02.2023).
8. Мічурін Є. О. Правова природа штучного інтелекту. *Форум права*. 2020. № 5. С. 67–75. URL: https://forumprava.pp.ua/files/067-075-2020-5-FP-Michurin_9.pdf (дата звернення: 17.02.2023).
9. Павлюк О. Зеленський розповів про план відновлення України: держави Заходу допоможуть з відновленням регіонів. URL: <https://suspilne.media/231989-zelenskij-rozpoviv-pro-plan-vidnovlennaukraini-derzavi-zahodu-dopomozut-z-vidnovlennam-regioniv/> (дата звернення: 17.02.2023).
10. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 17.02.2023).
11. Про архітектурну діяльність : Закон України від 20.05.1999 № 687-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text> (дата звернення: 17.02.2023).
12. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: постановва Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.02.2023).
13. Про основи містобудування : Закон України від 16.11.1992 у ред. від 16.10.2020 № 2780-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> (дата звернення: 17.02.2023).
14. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.02.2023).
15. Стрельник В.В., Демченко А.М., Мироненко А.О. Правове поєднання права інтелектуальної власності та технології штучного інтелекту. *Приватне та публічне право*. 2020. № 4. С. 50–53.
16. Тарасенко Х. Ю. Право на використання об'єктів інтелектуальної власності у сфері архітектури. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. № 70 (2022). С. 203–209. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/257551/254379> (дата звернення: 17.02.2023).

17. Цивільне право : підручник : у 2 т. / за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатеевої, В. Л. Яроцького. Харків : Право, 2011. Т.1. 656 с.
18. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 17.02.2023).
19. Чабан О. Авторське право на архітектуру збудованого багатопверхового житлового будинку. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 47–50.
20. Штефан О.О. Поняття об'єкта авторського права та критеріїв його охороноздатності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2006. №6. С. 3–8.
21. Яворська О. С. Презумпція творчого характеру праці, результатом якої є об'єкт інтелектуального права: теорія та практика застосування. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 23. С. 78–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Час_2017_23_19 (дата звернення: 17.02.2023).
22. Guadamuz A. Artificial intelligence and copyright. URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2017/05/article_0003.html (дата звернення: 17.02.2023).
23. This article was automatically written by Tencent Dreamwriter robot. URL: <https://iplens.org/2021/02/24/this-article-was-automatically-written-by-tencent-dreamwriter-robot/> (дата звернення: 17.02.2023).
24. Unboxing Artificial Intelligence: 10 steps to protect Human Rights By the Council of Europe Commissioner for Human Rights. URL: <https://rm.coe.int/unboxing-artificial-intelligence-10-steps-to-protect-human-rights-reco/1680946e64> (дата звернення: 17.02.2023).

References:

1. Androshchuk H. (2019) Tendentsii rozvytku tekhnolohii shtuchnoho intelektu ekonomiko-pravovyi aspekt [Trends in the development of artificial intelligence technologies: the economic and legal aspect]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. № 3 [in Ukrainian].
2. Bernska konventsiia pro okhoronu literaturnykh ta khudozhnykh tvoriv [Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works] vid 09.09.1886 roku, ratyfikovana Verkhovnoiu Radoiu Ukrainy 25 zhovtnia 1995 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text(data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
3. Verbytska A.O. (2018) Tvir arkhitektury yak obiekt avtorskoho prava [Work of architecture as object of copyright] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.03 (081 – Pravo) / Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. Kyiv [in Ukrainian].
4. Volina T. (2018) Navit yakshcho tvir porodyt shtuchnyi intelekt, avtorom mozhe buty lyshe liudyna [Even if a work is created by artificial intelligence, the author can be only a human]. *Zakon i biznes*. 1378. 14.07–20.07.2018. URL: <https://zib.com.ua/ua/133716.html> (data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
5. Hrekov Ye. A. (2006) Problemy zastosuvannia v zakonodavstvi Ukrainy poniattia tvoriv arkhitektury yak obiekta avtorskoho prava [Problems of application in the legislation of Ukraine of concept of an architectural work as an object of copyright]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnogo universytetu vnutrishnykh sprav*. № 34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2006_34_42 (data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
6. IT pravo [IT Law] (2017) / za zag. red. prof. O. S. Yavorskoi. Lviv: Vydavnytstvo «Levada» [in Ukrainian].
7. Kmetyk-Podubinska Kh.I. (2022) Tvir arkhitektury yak obiekt avtorskoho prava [A work of architecture as an object of copyright]. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 6. URL: http://sej.org.ua/6_2022/24.pdf (data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
8. Michurin Ye. O. Pravova pryroda shtuchnoho intelektu [Legal nature of artificial intelligence]. *Forum prava*. 2020. № 5. URL: https://forumprava.pp.ua/files/067-075-2020-5-FP-Michurin_9.pdf (data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
9. Pavliuk O. Zelenskyi rozpoviv pro plan vidnovlennia Ukrainy: derzhavy Zakhodu dopomozhut z vidnovlenniam rehioniv [Zelenskyi spoke about the plan of restoring of Ukraine: Western countries will help with the restoration of the regions]. URL: <https://suspilne.media/231989-zelenskij-rozpoviv-pro-plan-vidnovlenna-ukraini-derzavi-zahodu-dopomozut-z-vidnovlenniam-regioniv/> (data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
10. Pro avtorske pravo i sumizhni prava [On copyright and related rights] : Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 № 3792-XII. URL: 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
11. Pro arkhitekturnu diialnist [On architectural activity] : Zakon Ukrainy vid 20.05.1999 № 687-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text> (data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
12. Pro zastosuvannia sudamy norm zakonodavstva u spravakh pro zakhyst avtorskoho prava i sumizhnykh prav [On application by courts of rules of legislation in cases of copyright and related rights protection]:

- postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 04.06.2010. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua> (data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
13. Pro osnovy mistobuduvannia [On the basics of urban planning] : Zakon Ukrainy vid 16.11.1992 u red. vid 16.10.2020 № 2780-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> (data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
 14. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini [On the approval of the Concept of the development of artificial intelligence in Ukraine] : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 2 hrudnia 2020 r. № 1556-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
 15. Strelnyk V.V., Demchenko A.M., Myronenko A.O. 2020. Pravove poiednannia prava intelektualnoi vlasnosti ta tekhnolohii shtuchnoho intelektu [Combination of intellectual property rights and artificial intelligence technology]. Pryvatne ta publichne pravo. № 4 [in Ukrainian].
 16. Tarasenko Kh. Yu. (2022) Pravo na vykorystannia ob'ektiv intelektualnoi vlasnosti u sferi arkhitektury [Right to use the intellectual property objects in the architecture sphere]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo. № 70. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/257551/254379> (data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
 17. Tsyvilne pravo (2011) [Civil Law] : pidruchnyk : u 2 t. T.1. / za red. V. I. Borysovoi, I. V. Spasybo-Fatieievoi, V. L. Yarotskoho. Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].
 18. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy (Civil Code of Ukraine) : Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
 19. Chaban O. (2022) Avtorske pravo na arkhitekturu zbudovanoho bahatopoverkhovoho zhytlovoho budynku [Copyright to the architectural design of built multistorey apartment house]. Pidprijemnytstvo, gospodarstvo i pravo. № 11 [in Ukrainian].
 20. Shtefan O.O. (2006) Poniattia ob'iekta avtorskoho prava ta kryteriiv yoho okhorozdatnosti [Concept of copyright object and its ability to be protected criteria]. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. № 6 [in Ukrainian].
 21. Yavorska O. S. (2017) Prezumptsiia tvorchoho kharakteru pratsi, rezultatom yakoi ye ob'iekt intelektualnoho prava: teoriia ta praktyka zastosuvannia [Presumption of creative nature of the work, resulted in the object of intellectual property law: theory and practice of application]. Chasopys tsyvilistyky. Vyp. 23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2017_23_19 (data zvernennia: 17.02.2023) [in Ukrainian].
 22. Guadamuz A. (2017) Artificial intelligence and copyright. URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2017/05/article_0003.html (data zvernennia: 17.02.2023).
 23. This article was automatically written by Tencent Dreamwriter robot. URL: <https://iplens.org/2021/02/24/this-article-was-automatically-written-by-tencent-dreamwriter-robot/> (data zvernennia: 17.02.2023).
 24. Unboxing Artificial Intelligence: 10 steps to protect Human Rights By the Council of Europe Commissioner for Human Rights. URL: <https://rm.coe.int/unboxing-artificial-intelligence-10-steps-to-protect-human-rights-reco/1680946e64> (data zvernennia: 17.02.2023).

Стаття надійшла до редакції 06.03.2023

Стаття рекомендована до друку 28.03.2023